

๓๘. ความถึงพร้อมด้วยศีลและวิเวก

Accomplishment of Morals and Seclusion

By Nithee Siripat – Siripat.com and Academiae Network. 2015

ความสำคัญของบทความ

การรู้อย่างในธรรม ที่นำชีวิตไปสู่ความสงบสุขในการดำเนินชีวิต และมีปรีชาสามารถในการเห็นธรรมและตรัสรู้ธรรมได้ บุคคลนั้นย่อมได้ชื่อว่า “อริยบุคคล” ผู้ถึงพร้อมด้วยอริยมรรคมีองค์ ๘ ที่เรียกว่า “มัคคสมังคี” พร้อมด้วย “ผลสมังคี” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ผู้มีตนอันได้พัฒนาแล้วด้วยการเจริญอริยมรรคภาวนา ที่เรียกว่า “ภาวิตัตต์” นั่นคือ “ภาวิตกาย-ภาวิตศีล-ภาวิตจิต-ภาวิตปัญญา” ฉะนั้น การรักษาระวังสำรวมในสติหรืออินทรีย์ทั้ง ๖ ไม่ให้กิเลสตัณหาเข้ากลุ่มรมจิตให้เกิดความเศร้าหมองขุ่นมัว ปิดปัญญาไม่ค้ำนึ่งถึงกุศลความดีหรือสิ่งที่ถูกต้องดีเยี่ยมเป็นประโยชน์ต่อชีวิตจิตใจ อนึ่ง ความเข้าใจที่ถูกต้องตามเป็นจริง โดย “สัมมาทิฐิ” และ “สัมมาสังกัปปะ” ตามกำหนดธรรมคาแห่ง “กฎธรรมชาติ” ยิ่งกว่านั้น ประการสำคัญ คือ การปฏิบัติธรรมโดยการบำเพ็ญเพียรภาวนา ต้องสอดคล้องไปในทางเดียวกันกับคำสอนของพระพุทธองค์ ได้แก่ (๑) “เอกัณตนิพพิทา” ความหน่ายสิ้นเชิง-ไม่หลงไหลเคลิบเคลิ้ม (๒) “วิราคะ” ความคลายกำหนด-ไม่ยึดติดรัศตัวเป็นอิสระ (๓) “นิโรธ” ความดับ-หมดกิเลสหมดทุกข์ (๔) “อุปสมะ” ความสงบในสันติ (๕) “อภิญญา” ความรู้ยิ่ง-ความรู้ชัด (๖) “สัมโพธิ” ความตรัสรู้ (๗) “นิพพาน” สภาวะที่กิเลสอาสวะสิ้นไป [วิมุตติ-วิสุทฺธิ-สันติ-อสังขตะ-วิวัฏฺฏ] ซึ่งคุณธรรมทั้ง ๗ ประการ นี้ ต้องปรากฏรวมในธรรมทั้งหลายที่เหลือ อันเป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ที่มีทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุ นิพพาน นั่นคือ “โพธิปักขิยธรรม ๓๗” หมายถึงธรรมเครื่องเกื้อกูลความตรัสรู้และอริยมรรค ได้แก่ สติปัญญา ๔-สัมมัปปธาน ๔-อิทธิบาท ๔-อินทรีย์ ๕-พลัง ๕-โพชฌงค์ ๗-มรรคมีองค์ ๘ ซึ่งธรรมทั้งหมดนี้ต้องสัมปยุตต์ด้วย สัมมาปฏิบัติทาเพื่อความปราศจากกิเลสทั้งหลายและปวงทุกข์ ได้แก่ “ธรรม ๔ ประการ” คือ (๑) วิเวก ๕ (๒) วิราคะ ๕ (๓) นิโรธ ๕ (๔) โวสัคคะ ๕ ตามลำดับ ที่ผู้ปฏิบัติต้องประกอบด้วยความเข้าใจในทางปฏิบัติที่เป็นประธาน ได้แก่ (๑) เกิดฉันทะความพอใจในธรรมเป็นเบื้องต้น (๒) มีศรัทธาเลื่อมใสอย่างแก่กล้าในแนวทางที่ตนปฏิบัติ และ (๓) มีความมั่นคงตั้งมั่นด้วยจิตที่เป็นกุศลที่บริสุทธิ์ นั่นคือ “ฉันทะ-ศรัทธา-จิตตะ” [ธรรม ๓ ประการ] เป็นที่ตั้งแห่งธรรม ที่เรียกว่า “นิสสัย ๑๒” [ธรรม ๓ สัมปยุตต์กับ ธรรม ๔ โดยปริวัฏฺฏใน ๓ รอบ = ๑๒] แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดพื้นฐานทั้งหมดนี้ จะเข้าไปสัมปยุตต์กับ “โพธิปักขิยธรรม ๓๗” ดังที่จะนำเสนอในอันดับต่อไป ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘-อินทรีย์ ๕-พลัง ๕-โพชฌงค์ ๗ ในธรรมทั้งหลายทั้งหมดที่สัมปยุตต์กัน เป็นสิ่งที่ร่วมประชุมกันเป็นหนึ่ง ย่อมเกิด ตั้งอยู่ หรือ ดับเสื่อมไปพร้อมกัน เป็นภาวะที่จิตปรุงแต่งขึ้น เพื่อเป็นอุบายให้บรรลुकความตรัสรู้สัมโพธิญาณเท่านั้น คือ เป็นสังขารนิมิตภายในหรือภายนอกของผู้ปฏิบัติเจริญอริยมรรคภาวนา ที่ต้องถึงด้วย “ปัญญาเห็นนามรูป สังขารทั้งหลาย ชันธ ๕ โดยไตรลักษณ์” ในข้อหลุคพันด้วยการเจริญสมถภาวนาและการเจริญวิปัสสนาภาวนา ด้วยประการฉะนี้.

ต่อไปนี้เป็น “ขั้นตอนการชำระจิตให้ปราศจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวง” ที่หมายถึง “นิพพาน” ซึ่งมีนัยหลายอย่างด้วยสามารถเป็นปฏิปักษ์ต่อชื่อของสังขตธรรมทั้งปวง (พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค เล่ม ๗ ภาค ๑ - หน้าที่ 455–456 FILE 68) ดังนี้

- (๑) อเสสวிரโค – คลายกำหนดโดยไม่มีเหลือ
- (๒) อเสสนิโรธ – ดับโดยไม่มีเหลือ
- (๓) จาโค – ความสละ
- (๔) ปฏินิสสุโก – ความสละสิ้น
- (๕) มุคฺติ – ความหลุดพ้น
- (๖) อนาลโย – ความไม่อาลัย
- (๗) รากฺขโย – ความสิ้นราคะ
- (๘) โทสฺสโย – ความสิ้นโทสะ
- (๙) โมหฺสโย – ความสิ้นโมหะ
- (๑๐) ตณฺหฺสโย – ความสิ้นตัณหา
- (๑๑) อนุปฺปาโท – ความไม่เกิด
- (๑๒) อปฺปวตฺตํ – ความไม่เป็นไป
- (๑๓) อนิมิตฺตํ – ความไม่เป็นไป
- (๑๔) อปฺปณฺหิตํ – ความไม่มีที่ตั้ง
- (๑๕) อนายฺหณํ – ความไม่มีกรรมเป็นเหตุปฏิสนธิ
- (๑๖) อปฺปฏฺิสฺนฺธิ – ความไม่สืบต่อ
- (๑๗) อนุปฺปตฺติ – ความไม่อุบัติ
- (๑๘) อคฺคิ – ความไม่มีคติ
- (๑๙) อชาตํ – ความไม่เกิด
- (๒๐) อชฺรํ – ความไม่แก่
- (๒๑) อพฺยธิ – ความไม่เจ็บ
- (๒๒) อมตํ – ความไม่ตาย
- (๒๓) อโสภํ – ความไม่โสภ
- (๒๔) อปริเทวํ – ความไม่ร้องไห้คร่ำครวญ
- (๒๕) อญฺุปายาสํ – ความไม่เหือดแห้งใจ
- (๒๖) อสงฺกิลิฏฺฐํ – ความไม่เศร้าหมอง

ดังนั้น การปฏิบัติธรรมที่ถูกขึ้นตอนจึงควรเริ่มต้นจากขั้นชำระพฤติกรรมหรืออุปนิสัยด้วยการรักษาสติให้บริสุทธิ์ ที่เรียกว่า “**อธิศีลสิกขา = สัมมาวาจา-สัมมากัมมันตะ-สัมมาอาชีวะ**” แล้วค่อยพัฒนาด้านจิตใจ ที่เรียกว่า “**อธิจิตตสิกขา = สัมมาวายามะ-สัมมาสติ-สัมมาสมาธิ**” และ “**อธิปัญญาสิกขา = สัมมาทิฏฐิ-สัมมาสังกัปปะ**” แต่ในทางปฏิบัตินั้น ให้เริ่มต้นด้วย (๑) “**อธิปัญญาสิกขา = สัมมาทิฏฐิ-สัมมาสังกัปปะ**” (๒) “**อธิศีลสิกขา = สัมมาวาจา-สัมมากัมมันตะ-สัมมาอาชีวะ**” และ (๓) “**อธิจิตตสิกขา = สัมมาวายามะ-สัมมาสติ-สัมมาสมาธิ**” ซึ่งเป็นกระบวนการเริ่มต้นด้วยปัญญา ดำเนินด้วยปัญญา และนำไปสู่ปัญญาอันยิ่ง ฉะนั้น ผู้ปฏิบัติต้องพิจารณากระบวนการคิดอันเป็นทักษะแห่งประสบการณ์ที่สามารถฝึกอบรม ปรับปรุง แก้ไข ได้จนสามารถนำไปสู่ “**ปรีชาสามารถบรรลุความตรัสรู้สัมโพธิญาณ**” อันเป็นที่สุด ในการบรรยายธรรมอันดับต่อไปนี้ คือ “**การเจริญอริยมรรคภาวนา**” ที่ประกอบด้วย (๑) *อริยมรรคมีองค์ ๘* (๒) *อินทรี ๕* (๓) *พละ ๕* และ (๔) *โพชฌงค์ ๗* ตามลำดับ ซึ่งหลักธรรมทั้งหมดนี้ ถือเป็นธรรมเครื่องสนับสนุนความตรัสรู้และอริยมรรค ที่เรียกว่า “**โพธิปักขิยธรรม ๓๗**” (ข้อธรรมบรรยาย “**สาวัดถีนิทาน-ว่าด้วยศีลและวิเวก**” ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค เล่ม ๗ ภาค ๒ - หน้าที่ 780-785 FILE 69) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วิเวกกา -----

การเจริญภาวนาในอริยมรรคมีองค์ ๘

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การงานที่ต้องทำด้วยกำลังอย่างใดอย่างหนึ่ง การงานทั้งหมดนั้น บุคคลต้องอาศัยแผ่นดิน ตั้งอยู่บนแผ่นดินจึงทำกันได้ การงานที่ต้องทำด้วยกำลังนี้ บุคคลย่อมทำได้ด้วยประการอย่างนี้ แม้ฉันใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว ย่อมเจริญทำให้มากซึ่ง “**อริยมรรคมีองค์ ๘**” ได้ฉันนั้นเหมือนกัน

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว ย่อมเจริญ ทำให้มากซึ่ง “**อริยมรรคมีองค์ ๘**” ได้ ดังนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้

ย่อมเจริญ **สัมมาทิฏฐิ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

ย่อมเจริญ **สัมมาสังกัปปะ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

ย่อมเจริญ **สัมมาวาจา** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

ย่อมเจริญ **สัมมากัมมันตะ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

ย่อมเจริญ **สัมมาอาชีวะ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

ย่อมเจริญ **สัมมาวายามะ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

ย่อมเจริญ **สัมมาสติ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

ย่อมเจริญ **สัมมาสมาธิ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว ย่อมเจริญทำให้มาก ซึ่ง “**อริยมรรคมีองค์ ๘**” อย่างนี้แล

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย พืชคามและภุตคามเหล่าใดเหล่าหนึ่ง พืชคามและภุตคามทั้งหมดนั้น อาศัยแผ่นดิน ตั้งอยู่บนแผ่นดิน ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ พืชคามและภุตคามเหล่านั้น ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ด้วยประการฉะนี้ แม้นใด คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉนั้นเหมือนกันแลอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว เจริญ ทำให้มากซึ่ง “**อริยมรรคมีองค์ ๘**” ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมทั้งหลาย

[“**พืชคาม**” หมายถึง “**พืช ๕**” อย่าง คือ พืชจากราก ๑ พืชจากต้น ๑ พืชจากยอด ๑ พืชจากข้อ ๑ พืชจากพืช ๑ รวมพืชชื่อว่า “**พืชคาม**” ชื่อว่า “**ภุตคาม**” คือ ความปรากฏแห่งหน่อเขียวสมบูรณ์แล้ว นั่นคือ “**บ้านของภุต คือเทวดา**”]

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว เจริญทำให้มากซึ่ง “**อริยมรรคมีองค์ ๘**” ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมทั้งหลาย [ศีล-สมาธิ-ปัญญา] ดังนี้

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้

- (๑) เจริญ **สัมมาทิฐิ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๒) เจริญ **สัมมาสังกัปปะ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๓) เจริญ **สัมมาวาจา** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๔) เจริญ **สัมมากัมมันตะ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๕) เจริญ **สัมมาอาชีวะ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๖) เจริญ **สัมมาวายามะ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๗) เจริญ **สัมมาสติ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๘) เจริญ **สัมมาสมาธิ** อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

- (๑) **สัมมาทิฐิ** มีวิเวก ๕ มีวิราคะ ๕ มีนิโรธ ๕ มีความสละ ๕ มีนิสัย ๑๒
- (๒) **สัมมาสังกัปปะ** มีวิเวก ๕ มีวิราคะ ๕ มีนิโรธ ๕ มีความสละ ๕ มีนิสัย ๑๒
- (๓) **สัมมาวาจา** มีวิเวก ๕ มีวิราคะ ๕ มีนิโรธ ๕ มีความสละ ๕ มีนิสัย ๑๒
- (๔) **สัมมากัมมันตะ** มีวิเวก ๕ มีวิราคะ ๕ มีนิโรธ ๕ มีความสละ ๕ มีนิสัย ๑๒
- (๕) **สัมมาอาชีวะ** มีวิเวก ๕ มีวิราคะ ๕ มีนิโรธ ๕ มีความสละ ๕ มีนิสัย ๑๒
- (๖) **สัมมาวายามะ** มีวิเวก ๕ มีวิราคะ ๕ มีนิโรธ ๕ มีความสละ ๕ มีนิสัย ๑๒
- (๗) **สัมมาสติ** มีวิเวก ๕ มีวิราคะ ๕ มีนิโรธ ๕ มีความสละ ๕ มีนิสัย ๑๒
- (๘) **สัมมาสมาธิ** มีวิเวก ๕ มีวิราคะ ๕ มีนิโรธ ๕ มีความสละ ๕ มีนิสัย ๑๒

หมายเหตุ:-

บทว่า **ฉนุททาโต โหติ** คือ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ ย่อมเป็นผู้เกิดความพอใจในธรรมในส่วนเบื้องต้น

บทว่า **สพฺพธาธิมุตโต** คือ เป็นผู้ปล่อยไปด้วยศรัทธาในส่วนเบื้องต้น

บทว่า **จิตฺตํ จสฺส สุวาทิภูตฺติ** คือ มีจิตตั้งมั่นด้วยดี นั่นคือ จิตของพระโยคาวจรนั้นตั้งมั่นด้วยดี และมั่นคงด้วยดีในส่วนเบื้องต้น

ฉะนั้น ธรรม ๓ ประการเหล่านี้ คือ **ฉันทะ ๑ ศรัทธา ๑ จิต ๑** ชื่อว่า **“เป็นที่อาศัย”** [นิสสยะ = นิสสยปัจจัย คือ ปัจจัยโดยเป็นที่อาศัย] เพราะเป็นที่เข้าไปอาศัยแห่งวิเวกอันเกิดขึ้นแล้วในส่วนเบื้องต้น แล้ววิวัฏฏ์ ๓ รอบกับธรรม ๔ คือ **วิเวก ๕ วิจารณ์ ๕ ความสละ ๕** เท่ากับ ๑๒ คือ **“นิสสัย ๑๒”**

โอสถัคคะ [ความสละ] มี ๒ อย่าง คือ **(๑) ปริจจาคโอสถัคคะ [ปล่อยด้วยการสละ]** คือ การละกิเลสด้วยดีทั้งคะในขณะแห่งวิปัสสนา ด้วยสมุจเฉทในขณะแห่งมรรค และ **(๒) ปักขันทนโอสถัคคะ [ปล่อยด้วยการเล่นไป]** คือ การเล่นไปสู่นิพพานด้วยความนุ่มไปสู่นิพพานนั้นในขณะแห่งวิปัสสนา ด้วยการทำนิพพานให้เป็นอารมณ์ในขณะแห่งมรรค

สัมมาทิฏฐิมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกขัมภนวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกขัมภนวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาทิฏฐิมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิเวก ๕ นี้

สัมมาทิฏฐิมีวิราคะ ๕

“วิราคะ ๕” คือ **วิกขัมภนวิราคะ-ตทังควิราคะ-สมุจเฉทวิราคะ-ปฏิบัติสัทธวิราคะ-นิสสรณวิราคะ**

วิกขัมภนวิราคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิราคะ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิราคะ ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธวิราคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิราคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาทิฏฐิมีวิราคะ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิราคะ ๕ นี้

สัมมาทิฏฐิมีนิโรธ ๕

“นิโรธ ๕” คือ วิกขัมภนนิโรธ-ตัทธกนิโรธ-สมุจเจทนิโรธ-ปฏิบัติสัทธนิโรธ-นิสสรณนิโรธ

วิกขัมภนนิโรธ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตัทธกนิโรธ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทนิโรธ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธนิโรธ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณนิโรธ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาทิฏฐิมีนิโรธ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในนิโรธ ๕ นี้

สัมมาทิฏฐิมีความสละ ๕

“ไวสัคคะ ๕” คือ วิกขัมภนไวสัคคะ-ตัทธกไวสัคคะ-สมุจเจทไวสัคคะ-ปฏิบัติสัทธไวสัคคะ-นิสสรณไวสัคคะ

วิกขัมภนไวสัคคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตัทธกไวสัคคะ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทไวสัคคะ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธไวสัคคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณไวสัคคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาทิฏฐิมีความสละ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในความสละ ๕ และ มินิสัย ๑๒ เหล่านี้

ฉะนั้น สัมมาทิฏฐิ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒ เหล่านี้

สัมมาสังกัปปะมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ วิกขัมภนวิเวก-ตัทธกวิเวก-สมุจเจทวิเวก-ปฏิบัติสัทธวิเวก-นิสสรณวิเวก

วิกขัมภนวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตัทธกวิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทวิเวก ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสังกัปปะมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิเวก ๕ นี้

สัมมาสังกัปปะมีวิราคะ ๕

“วิราคะ ๕” คือ **วิกขัมภณวิราคะ-ตทังควิราคะ-สมุจเฉทวิราคะ-ปฏิบัติสัทธาวิราคะ-นิสสรณวิราคะ**

วิกขัมภณวิราคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิราคะ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิราคะ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิราคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะ โลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิราคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสังกัปปะมีวิราคะ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิราคะ ๕ นี้

สัมมาสังกัปปะมีนิโรธ ๕

“นิโรธ ๕” คือ **วิกขัมภณนิโรธ-ตทังคนิโรธ-สมุจเฉทนิโรธ-ปฏิบัติสัทธานิโรธ-นิสสรณนิโรธ**

วิกขัมภณนิโรธ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคนิโรธ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทนิโรธ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธานิโรธ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะ โลกุตตรผล ๑

นิสสรณนิโรธ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสังกัปปะมีนิโรธ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในนิโรธ ๕ นี้

สัมมาสังกัปปะมีความสละ ๕

“ไวสัคคะ ๕” คือ **วิกขัมภณไวสัคคะ-ตทังควิสัคคะ-สมุจเฉทไวสัคคะ-ปฏิบัติสัทธาไวสัคคะ-นิสสรณไวสัคคะ**

วิกขัมภณไวสัคคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิสัคคะ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทไวสัคคะ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาไวสัคคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะ โลกุตตรผล ๑

นิสสรณไวสัคคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสังกัปปะมีความสละ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในความสละ ๕ และมีนิสัย ๑๒ เหล่านี้

ฉะนั้น **สัมมาสังกัปปะ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒** เหล่านี้

สัมมาวาจา มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ *วิกข์มภณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก*

วิกข์มภณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลส โดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาวาจา มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้

สัมมาวาจา มีวิราคะ ๕

“วิราคะ ๕” คือ *วิกข์มภณวิราคะ-ตทังควิราคะ-สมุจเฉทวิราคะ-ปฏิบัติสัทธาวิราคะ-นิสสรณวิราคะ*

วิกข์มภณวิราคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิราคะ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิราคะ ในการดับตัดออกกิเลส โดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิราคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิราคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาวาจา มีวิราคะ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิราคะ ๕ นี้

สัมมาวาจา มีนิโรธ ๕

“นิโรธ ๕” คือ *วิกข์มภณนิโรธ-ตทังคนิโรธ-สมุจเฉทนิโรธ-ปฏิบัติสัทธานิโรธ-นิสสรณนิโรธ*

วิกข์มภณนิโรธ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคนิโรธ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทนิโรธ ในการดับตัดออกกิเลส โดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธานิโรธ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณนิโรธ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาวาจา มีนิโรธ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในนิโรธ ๕ นี้

สัมมาวาจาที่มีความสละ ๕

“**โอสัคคะ ๕**” คือ **วิกขัมภนโอสัคคะ-ตัทธกโอสัคคะ-สมุจเจทโอสัคคะ-ปฏิบัติสัทธาโอสัคคะ-นิสสรณโอสัคคะ**

วิกขัมภนโอสัคคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตัทธกโอสัคคะ ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทโอสัคคะ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาโอสัคคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณโอสัคคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาวาจาที่มีความสละ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในความสละ ๕ และมีนิสัย ๑๒ เหล่านี้

ฉะนั้น **สัมมาวาจา มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒** เหล่านี้

สัมมากัมมันตะมีวิเวก ๕

“**วิเวก ๕**” คือ **วิกขัมภนวิเวก-ตัทธกวิเวก-สมุจเจทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกขัมภนวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตัทธกวิเวก ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทวิเวก ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมากัมมันตะมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิเวก ๕ นี้

สัมมากัมมันตะมีวิราคะ ๕

“**วิราคะ ๕**” คือ **วิกขัมภนวิราคะ-ตัทธกวิราคะ-สมุจเจทวิราคะ-ปฏิบัติสัทธาวิราคะ-นิสสรณวิราคะ**

วิกขัมภนวิราคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตัทธกวิราคะ ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทวิราคะ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิราคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิราคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมากัมมันตะมีวิราคะ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิราคะ ๕ นี้

สัมมากัมมันตะมีนิโรธ ๕

“นิโรธ ๕” คือ **วิกข์มณนิโรธ-ตังคนิโรธ-สมุจเจทนิโรธ-ปฏิบัติสัทธาธิโรธ-นิสสรณนิโรธ**

วิกข์มณนิโรธ ในการดับข่มนิวรรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตังคนิโรธ ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทนิโรธ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาธิโรธ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตรผล ๑

นิสสรณนิโรธ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมากัมมันตะมีนิโรธ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในนิโรธ ๕ นี้

สัมมากัมมันตะมีความสละ ๕

“ไวสัคคะ ๕” คือ **วิกข์มณไวสัคคะ-ตังคไวสัคคะ-สมุจเจทไวสัคคะ-ปฏิบัติสัทธาธิไวสัคคะ-นิสสรณไวสัคคะ**

วิกข์มณไวสัคคะ ในการดับข่มนิวรรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตังคไวสัคคะ ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทไวสัคคะ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาธิไวสัคคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตรผล ๑

นิสสรณไวสัคคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมากัมมันตะมีความสละ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในความสละ ๕ และ มินิสัย ๑๒ เหล่านี้

ฉะนั้น **สัมมากัมมันตะ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มินิสัย ๑๒** เหล่านี้

สัมมาอาชีวะมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกข์มณวิเวก-ตังควิเวก-สมุจเจทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาธิวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกข์มณวิเวก ในการดับข่มนิวรรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตังควิเวก ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทวิเวก ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาธิวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาอาชีวะมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิเวก ๕ นี้

สัมมาอาชีวะมีวิราคะ ๕

“วิราคะ ๕” คือ **วิกขัมภณวิราคะ-ตทังควิราคะ-สมุจเฉทวิราคะ-ปฏิบัติสัทธาวิราคะ-นิสสรณวิราคะ**

วิกขัมภณวิราคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิราคะ ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิราคะ ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิราคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะ โลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิราคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาอาชีวะมีวิราคะ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิราคะ ๕ นี้

สัมมาอาชีวะมีนิโรธ ๕

“นิโรธ ๕” คือ **วิกขัมภณนิโรธ-ตทังคนิโรธ-สมุจเฉทนิโรธ-ปฏิบัติสัทธานิโรธ-นิสสรณนิโรธ**

วิกขัมภณนิโรธ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคนิโรธ ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทนิโรธ ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธานิโรธ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะ โลกุตตรผล ๑

นิสสรณนิโรธ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาอาชีวะมีนิโรธ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในนิโรธ ๕ นี้

สัมมาอาชีวะมีความสละ ๕

“ไวสัคคะ ๕” คือ **วิกขัมภณไวสัคคะ-ตทังคไวสัคคะ-สมุจเฉทไวสัคคะ-ปฏิบัติสัทธาไวสัคคะ-นิสสรณไวสัคคะ**

วิกขัมภณไวสัคคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคไวสัคคะ ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทไวสัคคะ ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาไวสัคคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะ โลกุตตรผล ๑

นิสสรณไวสัคคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาอาชีวะมีความสละ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในความสละ ๕ และมีนิสัย ๑๒ เหล่านี้

ฉะนั้น **สัมมาอาชีวะ มีวิวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒** เหล่านี้

สัมมาวายามะมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกข์มณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกข์มณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาวายามะมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิเวก ๕ นี้

สัมมาวายามะมีวิราคะ ๕

“วิราคะ ๕” คือ **วิกข์มณวิราคะ-ตทังควิราคะ-สมุจเฉทวิราคะ-ปฏิบัติสัทธาวิราคะ-นิสสรณวิราคะ**

วิกข์มณวิราคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิราคะ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิราคะ ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิราคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิราคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาวายามะมีวิราคะ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิราคะ ๕ นี้

สัมมาวายามะมีนิโรธ ๕

“นิโรธ ๕” คือ **วิกข์มณนิโรธ-ตทังคนิโรธ-สมุจเฉทนิโรธ-ปฏิบัติสัทธานิโรธ-นิสสรณนิโรธ**

วิกข์มณนิโรธ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคนิโรธ ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทนิโรธ ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธานิโรธ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณนิโรธ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาวายามะมีนิโรธ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในนิโรธ ๕ นี้

สัมมาวายามะมีความสละ ๕

“ไวสัคคะ ๕” คือ *วิกข์มภณไวสัคคะ-ตทังคไวสัคคะ-สมุจเจทไวสัคคะ-ปฏิบัติสัทธาไวสัคคะ-นิสสรณไวสัคคะ*

วิกข์มภณไวสัคคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคไวสัคคะ ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทไวสัคคะ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาไวสัคคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณไวสัคคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาวายามะมีความสละ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในความสละ ๕ มีนิตย ๑๒ เหล่านี้

ฉะนั้น *สัมมาวายามะ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒* เหล่านี้

สัมมาสติมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ *วิกข์มภณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเจทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก*

วิกข์มภณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทวิเวก ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสติมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิเวก ๕ นี้

สัมมาสติมีวิราคะ ๕

“วิราคะ ๕” คือ *วิกข์มภณวิราคะ-ตทังควิราคะ-สมุจเจทวิราคะ-ปฏิบัติสัทธาวิราคะ-นิสสรณวิราคะ*

วิกข์มภณวิราคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิราคะ ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทวิราคะ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิราคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิราคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสติมีวิราคะ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิราคะ ๕ นี้

สัมมาสติมีนิโรธ ๕

“นิโรธ ๕” คือ วิกขัมภนนิโรธ-ตทังคนิโรธ-สมุจเจทนิโรธ-ปฏิบัติสัทธินิโรธ-นิสสรณนิโรธ

วิกขัมภนนิโรธ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคนิโรธ ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทนิโรธ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธินิโรธ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณนิโรธ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสติมีนิโรธ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในนิโรธ ๕ นี้

สัมมาสติมีความสละ ๕

“ไวสัคคะ ๕” คือ วิกขัมภนไวสัคคะ-ตทังคไวสัคคะ-สมุจเจทไวสัคคะ-ปฏิบัติสัทธิไวสัคคะ-นิสสรณไวสัคคะ

วิกขัมภนไวสัคคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคไวสัคคะ ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทไวสัคคะ ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธิไวสัคคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณไวสัคคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสติมีความสละ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในความสละ ๕ มีนิตย ๑๒ นี้

ฉะนั้น สัมมาสติ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒ เหล่านี้

สัมมาสมาธิมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ วิกขัมภนวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเจทวิเวก-ปฏิบัติสัทธิวิเวก-นิสสรณวิเวก

วิกขัมภนวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทวิเวก ในการดับคัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธิวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสมาธิมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิเวก ๕ นี้

สัมมาสมาธิมีวิราคะ ๕

“วิราคะ ๕” คือ **วิกขัมภณวิราคะ-ตทังควิราคะ-สมุจเฉทวิราคะ-ปฏิบัติสัทธาวิราคะ-นิสสรณวิราคะ**

วิกขัมภณวิราคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิราคะ ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิราคะ ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิราคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะ โลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิราคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสมาธิมีวิราคะ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในวิราคะ ๕ นี้

สัมมาสมาธิมีนิโรธ ๕

“นิโรธ ๕” คือ **วิกขัมภณนิโรธ-ตทังคนิโรธ-สมุจเฉทนิโรธ-ปฏิบัติสัทธานิโรธ-นิสสรณนิโรธ**

วิกขัมภณนิโรธ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังคนิโรธ ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทนิโรธ ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธานิโรธ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะ โลกุตตรผล ๑

นิสสรณนิโรธ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสมาธิมีนิโรธ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในนิโรธ ๕ นี้

สัมมาสมาธิมีความสละ ๕

“ไวสัคคะ ๕” คือ **วิกขัมภณไวสัคคะ-ตทังควิสัคคะ-สมุจเฉทไวสัคคะ-ปฏิบัติสัทธาไวสัคคะ-นิสสรณไวสัคคะ**

วิกขัมภณไวสัคคะ ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิสัคคะ ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทไวสัคคะ ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาไวสัคคะ ในการดับสงบระงับกิเลสขณะ โลกุตตรผล ๑

นิสสรณไวสัคคะ ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัมมาสมาธิมีความสละ ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดี ในความสละ ๕ มีนิตย ๑๒ เหล่านี้

ฉะนั้น **สัมมาสมาธิ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิตย ๑๒** เหล่านี้

การเจริญภาวนาในอินทรีย์ ๕-พละ ๕-โพชฌงค์ ๗

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การงานที่ต้องทำด้วยกำลัง อย่างใดอย่างหนึ่ง การงานทั้งหมดนั้น บุคคลต้องอาศัย แผ่นดิน ตั้งอยู่บนแผ่นดินจึงทำกันได้ การงานที่ต้องทำด้วยกำลังนี้ บุคคลย่อมทำได้ด้วยประการฉะนี้

แม้ฉันใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว ย่อมเจริญทำให้มากซึ่ง โพชฌงค์ ๗ ได้ ฉะนั้น เหมือนกัน ภิกษุเจริญ ทำให้มากซึ่ง โพชฌงค์ ๗ อยู่ ย่อมถึงความเจริญงอกงามไปบุญอยู่ในธรรมทั้งหลาย

แม้ฉันใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว ย่อมเจริญทำให้มากซึ่ง พละ ๕ ได้ ฉะนั้น เหมือนกัน ภิกษุเจริญ ทำให้มากซึ่ง พละ ๕ อยู่ ย่อมถึงความเจริญงอกงามไปบุญอยู่ในธรรมทั้งหลาย

แม้ฉันใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว ย่อมเจริญทำให้มากซึ่ง อินทรีย์ ๕ ได้ ฉะนั้น เหมือนกัน ภิกษุเจริญ ทำให้มากซึ่ง อินทรีย์ ๕ อยู่ ย่อมถึงความเจริญงอกงามไปบุญอยู่ในธรรมทั้งหลาย

การเจริญภาวนาโพธิปักขิยธรรมโดยอินทรีย์ ๕

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พิชคามและภุตคามเหล่าใดเหล่าหนึ่ง พิชคามและภุตคามทั้งหมดนั้น อาศัยแผ่นดิน ตั้งอยู่บนแผ่นดิน ย่อมถึงความเจริญงอกงามไปบุญ พิชคามและภุตคามเหล่านั้น ย่อมถึงความเจริญงอกงามไปบุญ ด้วยประการฉะนี้

แม้ฉันใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉะนั้นเหมือนกัน แลอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้วเจริญ ทำให้มากอยู่ซึ่ง อินทรีย์ ๕ ย่อมถึงความเจริญงอกงามไปบุญอยู่ในธรรมทั้งหลาย

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว เจริญทำให้มากซึ่ง อินทรีย์ ๕ ย่อมถึงความเจริญงอกงามไปบุญอยู่ในธรรมทั้งหลาย ดังนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้

- (๑) เจริญ สัทธินทรีย์ อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๒) เจริญ วิริยินทรีย์ อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๓) เจริญ สตินทรีย์ อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๔) เจริญ สมาธินทรีย์ อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๕) เจริญ ปัญญินทรีย์ อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

- (๑) สัทธินทรีย์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒
- (๒) วิริยินทรีย์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒
- (๓) สตินทรีย์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒
- (๔) สมาธินทรีย์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒
- (๕) ปัญญินทรีย์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒

สัทธินทรีย์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ วิกขัมภนวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเจทวิเวก-ปฏิบัติสัทธวิเวก-นิสสรณวิเวก

วิกขัมภนวิเวก ในการดับขมนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัทธินทรีย์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน สัทธินทรีย์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒ เหล่านี้ ด้วย

วิริยินทรีย์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ วิกขัมภนวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเจทวิเวก-ปฏิบัติสัทธวิเวก-นิสสรณวิเวก

วิกขัมภนวิเวก ในการดับขมนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

วิริยินทรีย์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน วิริยินทรีย์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒ เหล่านี้ ด้วย

สตินทรีย์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกข์มณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกข์มณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สตินทรีย์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดจันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน สตินทรีย์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒ เหล่านี้ ด้วย

สมาธิทรีย์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกข์มณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกข์มณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สมาธิทรีย์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดจันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน สมาธิทรีย์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒ เหล่านี้ ด้วย

ปัญญาญทรีย์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกข์มณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกข์มณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

ปัญญาญทรีย์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดจันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน ปัญญาญทรีย์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒ เหล่านี้ ด้วย

การเจริญภาวนาโพธิปักขิยธรรมโดยพละ ๕

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พืชคามและภุตคามเหล่าใดเหล่าหนึ่ง พืชคามและภุตคามทั้งหมดนั้น อาศัยแผ่นดิน ตั้งอยู่บนแผ่นดิน ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ พืชคามและภุตคามเหล่านั้น ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ ด้วยประการฉะนี้

แม้ฉันใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน แลอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้วเจริญ ทำให้มากอยู่ซึ่ง **พละ ๕** ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมทั้งหลาย

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว เจริญทำให้มากซึ่ง **พละ ๕** ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมทั้งหลาย ดังนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้

- (๑) เจริญ **สัทธาพละ** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๒) เจริญ **วิริยพละ** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๓) เจริญ **สติพละ** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๔) เจริญ **สมาธิพละ** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน
- (๕) เจริญ **ปัญญาพละ** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

- (๑) **สัทธาพละ** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒
- (๒) **วิริยพละ** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒
- (๓) **สติพละ** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒
- (๔) **สมาธิพละ** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒
- (๕) **ปัญญาพละ** มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒

สัทธาพละมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ *วิกขัมภนวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเจทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก*

วิกขัมภนวิเวก ในการดับขันธ์นิรณันท์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฐฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเจทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สัทธาพละมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดจันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน สัทธาพละ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒ เหล่านี้ ด้วย

วริยพละมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกข์มณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกข์มณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

วริยพละมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน วริยพละ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนိสสัย ๑๒ เหล่านี้ด้วย

สติพละมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกข์มณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกข์มณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สติพละมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน สติพละ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสสัย ๑๒ เหล่านี้ด้วย

สมาธิพละมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกข์มณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกข์มณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สมาธิพละมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน สมาธิพละ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสสัย ๑๒ เหล่านี้ด้วย

ปัญญาพละมีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ **วิกข์มณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัททวิเวก-นิสสรณวิเวก**

วิกข์มณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัททวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

ปัญญาพละมีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน ปัญญาพละ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสัย ๑๒ เหล่านี้ ด้วย

การเจริญภาวนาโพธิปักขิยธรรมโดยโพชฌงค์ ๕

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พืชคามและภูตคามเหล่าใดเหล่าหนึ่ง พืชคามและภูตคามทั้งหมดนั้น อาศัยแผ่นดิน ตั้งอยู่บนแผ่นดิน ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ พืชคามและภูตคามเหล่านั้น ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ ด้วยประการฉะนี้

แม้ฉันใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉันทะเหมือนกัน แลอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้วเจริญ ทำให้มากอยู่ซึ่ง **โพชฌงค์ ๗** ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมทั้งหลาย

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุอาศัยศีล ตั้งอยู่ในศีลแล้ว เจริญทำให้มากซึ่ง **โพชฌงค์ ๗** ย่อมถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมทั้งหลาย ดังนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้

(๑) เจริญ **สติสัมโพชฌงค์** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

(๒) เจริญ **ขัมมวิจยสัมโพชฌงค์** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

(๓) เจริญ **วิริยสัมโพชฌงค์** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

(๔) เจริญ **ปีติสัมโพชฌงค์** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

(๕) เจริญ **ปีสัททิสัมโพชฌงค์** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

(๖) เจริญ **สมาธิสัมโพชฌงค์** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

(๗) เจริญ **อุเบกขาสัมโพชฌงค์** อันอาศัยวิเวก-อาศัยวิราคะ-อาศัยนิโรธ-น้อมไปในความสละ เพื่อพระนิพพาน

- (๑) สติสัมโพชฌงค์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนိสสัย ๑๒
- (๒) ฌัมมวิจยสัมโพชฌงค์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสสัย ๑๒
- (๓) วิริยสัมโพชฌงค์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสสัย ๑๒
- (๔) ปิติสัมโพชฌงค์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสสัย ๑๒
- (๕) ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสสัย ๑๒
- (๖) สมาธิสัมโพชฌงค์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสสัย ๑๒
- (๗) อุเบกขาสัมโพชฌงค์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสสัย ๑๒

สติสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ วิกขัมภณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก

วิกขัมภณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สติสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิภุเป็น ผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน สติสัมโพชฌงค์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสสัย ๑๒ เหล่านี้ด้วย

ฌัมมวิจยสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ วิกขัมภณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก

วิกขัมภณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

ฌัมมวิจยสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิภุเป็น ผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน ฌัมมวิจยสัมโพชฌงค์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสสัย ๑๒ เหล่านี้ด้วย

วริยสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ *วิกขัมภนวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก*

วิกขัมภนวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

วริยสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน วริยสัมโพชฌงค์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนိสสัย ๑๒ เหล่านี้ด้วย

ปิตีสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ *วิกขัมภนวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก*

วิกขัมภนวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

ปิตีสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน ปิตีสัมโพชฌงค์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสสัย ๑๒ เหล่านี้ด้วย

ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ *วิกขัมภนวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก*

วิกขัมภนวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตระมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตระผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสสัย ๑๒ เหล่านี้ด้วย

สมาธิสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ *วิกขัมภณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก*

วิกขัมภณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

สมาธิสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน สมาธิสัมโพชฌงค์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนိสสัย ๑๒ เหล่านี้ด้วย

อุเบกขาสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕

“วิเวก ๕” คือ *วิกขัมภณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเฉทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก*

วิกขัมภณวิเวก ในการดับข่มนิวรณ์ของผู้เจริญถึงปฐมฌานขึ้นไป ๑

ตทังควิเวก ในการดับละทิฏฐิด้วยองค์นั้นๆ โดยผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑

สมุจเฉทวิเวก ในการดับตัดออกกิเลสโดยผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑

ปฏิบัติสัทธาวิเวก ในการดับสงบระงับกิเลสขณะโลกุตตรผล ๑

นิสสรณวิเวก ในการดับสลัดออกกิเลสเป็นนิโรธแห่งอรหัตตผลวิมุตติ คือ นิพพาน ๑

อุเบกขาสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดฉันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน อุเบกขาสัมโพชฌงค์ มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มีความสละ ๕-มีนิสสัย ๑๒ เหล่านี้ด้วย

จบวิเวกถา -----

ดังนั้น ให้พิจารณาถึงการเจริญโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ซึ่งเป็นธรรมเครื่องเกื้อกูลความตรัสรู้และอริยมรรค ที่สอดคล้องตามแนวคิดทางสายกลางแห่งมัชฌิมาปฏิภา ที่หมายถึง “*อริยอัฏฐังคิกมรรค-อริยมรรคมีองค์ ๘*” ที่มีข้อประพฤติปฏิบัติด้วยสัมมาปฏิบัติในระดับโลกิยะและโลกุตตระ โดยสรุปลงในหลัก “*ไตรสิกขา*” [ศีล-สมาธิ-ปัญญา] เพื่อความตรัสรู้ในอริยสัจธรรม “*อริยสัจ ๔*” ฉะนั้น หัวข้อธรรมที่เรียกว่า “*โพธิปักขิยธรรม ๓๗*” นั้น ได้แก่ *สติปัญญาน ๔-สัมมัปปธาน ๔-อิทธิบาท ๔-อินทริย์ ๕-พละ ๕-โพชฌงค์ ๗-มรรคมีองค์ ๘* หลักธรรมทั้งหมดนี้ เรียกว่า “*สัมปยุตตธรรม*” ที่ผู้ปฏิบัติธรรมต้องถือเป็นความเข้าใจที่ถูกต้องเป็นทั้ง “*โลกิยสัมมาทิฏฐิ*” และ “*โลกุตตรสัมมาทิฏฐิ*” ในการบำเพ็ญเพียรภาวนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเจริญสมถภาวนา ที่เป็นขั้นตอนการพัฒนาจิตใจให้เกิดคุณธรรมเป็นกุศลจิตที่ปราศจากนิวรณ์ และอกุศลธรรมทั้งหลาย นั่นคือ ภาวะจิตในสภาพที่ “*หมดจด-สะอาด-บริสุทธิ์-ผ่องใส-เบิกบาน-ไม่มีมลทิน-ปราศจาก*

อุปกิเลส-อ่อน-ควรแก่งาน-มั่นคง-ไม่หวั่นไหว” กล่าวโดยสรุป คือ มีจิตที่ได้รับการพัฒนาด้วยการเจริญ ฌานสมาบัติ ได้แก่ รูปฌาน ๔ และ อรูปฌาน ๔ ที่มี “จิตตสมาธิ-เอกัคคตาแห่งสมาธิ” เป็นประธานในการ บรรลุฌานในแต่ละขั้น โดยหมายเอา “จตุตถฌาน” เป็นเป้าหมายหลัก คือ จิตที่มีองค์ฌาน ๒ ได้แก่ (๑) “อุเบกขา” การยกจิตให้วางเฉยในอารมณ์แห่งกรรมฐาน เพราะมีปัญหา รู้แจ้งตามที่เป็นจริง เพื่อให้เกิดความ สงบสุขภายในจิต อันเป็น “สัจภาวะแห่งนิพพาน” ส่วนเบื้องต้นในฌานสมาบัติ และ (๒) “เอกัคคตา” คือ การยกจิตให้ดำรงด้วย “สติซัด-สติบริสุทธิ” และ “สัมปชัญญะคมกล้า” มีเหตุผล ประกอบด้วยปัญหาที่เป็น “สัมมาทิฐิ” เป็นจิตที่มี “อิโมกข์” ความเลื่อมใส ความศรัทธา มีความปรารถนาในความเพียร ในพระธรรม และในแนวทางปฏิบัติตามอริยมรรค และจิตมั่นคงด้วยความตั้งมั่นไม่หวั่นไหวอยู่ในอารมณ์เดียว โดย พื้นฐานแล้ว เพื่อให้จิตที่ปราศจากนิวรณ์นี้ เป็นบาทฐานในการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ให้บรรลุถึง โลกุตตรธรรมนั่นเอง ฉะนั้น ศีลที่บริสุทธิ์ ย่อมเป็นแรงผลักดันจิตใจให้ศรัทธาปสาทะใน “การเจริญสมถกรรม ฐาน” และ “การเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน” เพื่อให้ “จิตเป็นวิเวก” มีความผ่องใส ศรัทธา ในแนวทางปฏิบัติ เพื่อสู่ “นิพพาน” ตามข้อปฏิบัติใน “อริยมรรคมีองค์ ๘ โดยมัชฌิมาปฏิทา” ที่เรียกว่า “การเจริญอริยมรรค ภาวนา” เพราะฉะนั้น คำว่า “วิเวก ๕” จึงมีนัยถึง “นิโรธ ๕” คือ การดับกิเลส อันเป็นภาวะที่กิเลสหมดสิ้นไป แต่ต้องสัมปยุตต์ด้วยข้อธรรมอื่นๆ ที่รวมกันเป็นหนึ่งเดียว คือ ผู้ปฏิบัติ (๑) เกิดฉันทะ (๒) น้อมใจไปด้วย ศรัทธา และ (๓) มีจิตตั้งมั่นด้วยดีในอริยมรรคเพื่อนิพพาน ได้แก่ “มีวิเวก ๕-มีวิราคะ ๕-มีนิโรธ ๕-มี ความสละ ๕-มีนิตย ๑๒” คำว่า “นิตย ๑๒” เกิดจากปัจจัย ๓ คือ (๑) นิตยในฉันทะที่แรงกล้ามีปฏิภาณไหว พริบด้วยชานาญ (๒) มีจิตที่สทรรคด้วยความเลื่อมใส ศรัทธาปสาทะ ไม่เกิดข้อกังขาลังเลสงสัย เพราะมีจิต ที่เจริญด้วย “โยนิโสมนสิการ” เป็นอย่างดี และ (๓) มีจิตที่ได้รับการชำระให้สะอาดบริสุทธิ์จากกิเลส ทั้งหลาย ดังเหตุแห่งทุกข์ทั้งปวงได้ด้วยดี เป็นจิตตสมาธิโดย “ธรรมสมาธิ ๕” [ปราโมทย์-ปีติ-ปีติสัทธา- สุข-สมาธิ] ซึ่งจิตได้ดำรงอยู่ใน “สติสัมปชัญญะที่ครบรอบแห่งรูปาวจรกุศลจตุตถฌานจิต” ฉะนั้น ภาวะจิต ดังกล่าวนี้นี้ ย่อมเกิดขึ้นเป็นกุศลธรรม ไม่ว่าผู้ปฏิบัติธรรมจะเลือกเจริญกรรมฐานหรือมนสิการกรรมอย่างใด เมื่อใด ที่ไหน ก็ตาม เพราะฉะนั้น คำว่า “นิตย ๑๒” จึงเกิดจากคุณธรรม ๓ ประการ ดังนี้

- (๑) “ฉันทะ” คือ เป็นผู้เกิดความพอใจในธรรมในส่วนเบื้องต้น “ฉนุทชาโต โทติ”
- (๒) “สัทธา” คือ เป็นผู้ น้อม ไปด้วยศรัทธาในส่วนเบื้องต้น “สทฺธาธิมุโต”
- (๓) “จิตตะ” คือ มีจิตตั้งมั่นด้วยดี มั่นคงด้วยดีในส่วนเบื้องต้น “จิตฺตํ จสฺส สุวาทิฏฺฐิตํ”

ในธรรมทั้ง ๓ ประการนี้ ย่อมสัมปยุตต์ด้วย “วิริยะ-สัมมัปปธาน ๔” และ “วิมังสา-โยนิโสมนสิการ” อัน เป็นบาทวิถีดั้งเดิม [อิทธบาท ๔ คือ ธรรมอันมุ่งสู่ความสำเร็จตามจุดประสงค์ที่ปราศจากสังสารทุกข์] ที่ ปรีวัฏฏ์ ๓ รอบในอริยมรรควิถีดั้งเดิมหรืออริยมรรคปฏิทา ๔ ประการ คือ (๑) วิเวก ๕ (๒) วิราคะ ๕ (๓) นิโรธ ๕ (๔) โวสัคคะ ๕ ตามลำดับ รวมเป็น “นิตยทั้ง ๑๒ ประการ” อันเป็นหลักที่ตั้งสำคัญในจิตที่เป็นปัจจัยให้ บรรลุถึง “นิพพาน” ได้ในที่สุดแห่งการเจริญภาวนานี้

อย่างไรก็ตาม ให้พิจารณาถึง “อริยมรรคปฏิบัติ ๕” ที่เป็นข้อรายละเอียดที่ประกอบด้วยหลักประพฤติปฏิบัติอย่างละ ๕ ดังนี้

- (๑) “**วิกขัมภนะ**” ดับด้วยข่มไว้ คือ การดับกิเลสของท่านผู้บำเพ็ญฌาน ถึงปฐมฌาน ย่อมข่มนิเวรณไว้ได้ ตลอดเวลาที่อยู่ในฌานนั้น ได้แก่ (๑) วิกขัมภณวิเวก (๒) วิกขัมภณวิราคะ (๓) วิกขัมภณนิโรธ (๔) วิกขัมภณโอสัคคะ
- (๒) “**ตทังคะ**” ดับด้วยองค์นั้นๆ คือ ดับกิเลสด้วยธรรมที่เป็นคู่ปรับหรือธรรมที่ตรงข้าม เช่น ดับสักกายทิฐิด้วยความรู้ที่กำหนดแยกนามรูปออกได้ เป็นการดับชั่วคราวในกรณีนั้นๆ ได้แก่ (๑) ตทังควิเวก (๒) ตทังควิราคะ (๓) ตทังคนิโรธ (๔) ตทังคโอสัคคะ
- (๓) “**สมุจเจท**” ดับด้วยตัดขาด คือ ดับกิเลสเสร็จสิ้นเด็ดขาด ด้วยโลกุตตรมรรค ในขณะแห่งมรรคนั้น ได้แก่ (๑) สมุจเจทวิเวก (๒) สมุจเจทวิราคะ (๓) สมุจเจทนิโรธ (๔) สมุจเจทโอสัคคะ
- (๔) “**ปฏิบัติสัทธา**” ดับด้วยสงบระงับ คือ อาศัยโลกุตตรมรรคดับกิเลสเด็ดขาดไปแล้ว บรรลุโลกุตตรผล กิเลสเป็นอันสงบระงับไปหมดแล้ว ไม่ต้องขวนขวายเพื่อดับอีก ในขณะแห่งผลนั้น ได้แก่ (๑) ปฏิบัติสัทธาวิเวก (๒) ปฏิบัติสัทธาวิราคะ (๓) ปฏิบัติสัทธานิโรธ (๔) ปฏิบัติสัทธาโอสัคคะ
- (๕) “**นิสสรณะ**” ดับด้วยสลัดออกได้ หรือดับด้วยปลอดโปร่งไป คือ ดับกิเลสเสร็จสิ้นแล้ว ดำรงอยู่ในภาวะที่กิเลสดับแล้วนั้นยังยืนตลอดไป คือ “*อมตธาตุ-นิพพาน*” ได้แก่ (๑) นิสสรณวิเวก (๒) นิสสรณวิราคะ (๓) นิสสรณนิโรธ (๔) นิสสรณโอสัคคะ

หรือให้พิจารณากิจในรายหลักธรรม ดังนี้

- (๑) **วิเวก ๕** = วิกขัมภณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเจทวิเวก-ปฏิบัติสัทธาวิเวก-นิสสรณวิเวก ซึ่งเป็นการกำหนดจิตให้สังัดจากอกุศลธรรม นั่นคือ “*เอกัคคตาแห่งวิเวก*” หรือ “*ความสังัด*” ตามลำดับกิจทั้ง ๕ ในขณะวิปัสสนาโดยอริยมรรคภาวนา เพราะสังัดจากกิเลสทั้งหลาย
- (๒) **วิราคะ ๕** = วิกขัมภณวิราคะ-ตทังควิราคะ-สมุจเจทวิราคะ-ปฏิบัติสัทธาวิราคะ-นิสสรณวิราคะ ซึ่งเป็นการพิจารณาธรรมที่ละเอียดประณีต นั่นคือ อริยมรรคว่าเป็นธรรมอันสงบประณีต หรือ “*คลายกำหนด*” ตามลำดับกิจทั้ง ๕ ในขณะวิปัสสนาโดยอริยมรรคภาวนา เพราะคลายจากกิเลสทั้งหลาย
- (๓) **นิโรธ ๕** = วิกขัมภณนิโรธ-ตทังคนิโรธ-สมุจเจทนิโรธ-ปฏิบัติสัทธานิโรธ-นิสสรณนิโรธ ซึ่งเป็นการพิจารณาธรรมที่ละเอียดประณีต นั่นคือ อริยผล ว่าเป็นธรรมอันสงบประณีต หรือ “*ความดับ*” ตามลำดับกิจทั้ง ๕ ในขณะวิปัสสนาโดยอริยมรรคภาวนา เพราะดับกิเลสทั้งหลาย
- (๔) **โอสัคคะ ๕** = วิกขัมภณโอสัคคะ-ตทังคโอสัคคะ-สมุจเจทโอสัคคะ-ปฏิบัติสัทธาโอสัคคะ-นิสสรณโอสัคคะ ซึ่งเป็นการพิจารณาสะละกิเลสทั้งหลาย เพราะปล่อยจิตไปในนิพพาน การแล่นไปสู่นิพพานด้วยกิจทั้ง ๕ ที่น้อมไปสู่นิพพานนั้น ในขณะแห่งวิปัสสนา ด้วยการทำนิพพานให้เป็นอารมณ์ในขณะแห่งมรรค

อนึ่ง ส่วนคำที่มีความหมายอย่างเดียวกัน ได้แก่ (๑) “นิโรธ ๕” – ความดับกิเลส–ภาวะไร้กิเลสและไม่มีทุกข์เกิดขึ้น (๒) “ปหาน ๕” – การละกิเลส (๓) “วิมุตติ ๕” – ความหลุดพ้น (๔) “วิราคะ ๕” – ความคลายกำหนัด–ความสารถออกได้ (๕) “โอสถคคะ ๕” – ความสละ–ความปล่อย และ “วิเวก ๕” หมายถึง ความสงบ–ความปลื้มออก เพราะฉะนั้น ในกิจแห่งการเจริญอริยมรรคภาวนาทั้ง ๔ ขั้นตอนนั้น ได้แก่ (๑) วิเวก ๕ (๒) วิราคะ ๕ (๓) นิโรธ ๕ (๔) โอสถคคะ ๕ ตามลำดับ ซึ่งเป็นกระบวนการคิดที่ประกอบด้วยจิตที่เป็นสมาธิ ที่เรียกว่า “สมาธิสัมปยุตด้วยวิปัสสนา–นิพฺเพชภาคิย สมาธิ” หมายถึง สมาธิอันเป็นส่วนแห่งการทำลายกิเลสตาม “กิจ ๕ ในธรรมทั้ง ๔ ประการ” ดังกล่าวนั้น ยกตัวอย่าง ในหลักธรรม “วิเวก ๕” นั้น จิตที่สงบยอมปลื้มออกจากกิเลสด้วยลำดับต่อไปนี้ “วิกขัมภณวิเวก–ตทังควิเวก–สมุจฺเจทวิเวก–ปฏิบัติสัทธาวิเวก–นิสสรณวิเวก” เพื่อเข้าสู่ “นิพพานบท” ดังนี้

- (๑) “วิกขัมภณวิเวก–วิกขัมภณวิเวโก” หมายถึง ความสงบด้วยการข่มไว้ ด้วยการทำให้ไกล แห่งอะไร แห่งนิเวศน์ทั้งหลาย ที่นำไปสู่การเจริญปฐมฌาน [ปฐมฌาน ฌายโต] ย่อมถึงปฐมฌานด้วยการข่มไว้แม้ฌานที่เล็ด้วยก็เหมือนกัน ซึ่งทำให้เกิดสัมมาทิฐิด้วยวิเวก [สัมมาทิฐิวินเวก] แม้ในฌานทั้งหลาย
- (๒) “ตทังควิเวก–ตทังควิเวโก” หมายถึง ความสงบด้วยวิปัสสนาญาณนั้นๆ ซึ่งทำให้เกิด “ทิฐิวินเวก” ที่ประกอบด้วย นิจฺจสฺสญฺญา ทุกขสฺสญฺญา อตฺตสฺสญฺญา เป็นต้น พร้อมด้วยสมาธิสัมปยุตด้วยวิปัสสนา [นิพฺเพชภาคิย สมาธิ] และเป็นสมาธิอันเป็นส่วนแห่งการทำลายกิเลส
- (๓) “สมุจฺเจทวิเวก–สมุจฺเจทวิเวโก” หมายถึง ความสงบด้วยการตัดขาดกิเลสทั้งหลายด้วย “โลกุตตรมรรค” [โลกุตตร ฆยคามิ มคฺค] อันให้ถึงความสิ้นไป นั่นคือ โลกุตตรมรรคอันให้ถึงนิพพาน
- (๔) “ปฏิบัติสัทธาวิเวก–ปฏิบัติสัทธาวิเวโก” หมายถึง ความสงบในการสงบกิเลสทั้งหลาย
- (๕) “นิสสรณวิเวก–นิสสรณวิเวโก” หมายถึง ความสงบสังขารอันเป็นการนำสังขตธรรมทั้งหมดออกไป

เพราะฉะนั้น ในขั้นตอนกระบวนการคิดในการเจริญอริยมรรคภาวนา ที่ประกอบด้วยหลักธรรม ๔ ประการ ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ และ โพชฌงค์ ๗ ตามลำดับ จึงประกอบด้วยกิจทั้ง ๕ ดังเช่น ในกรณี “อุเบกขาสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕” ดังนี้

อุเบกขาสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕

- (๑) วิเวก ๕ คือ วิกขัมภณวิเวก-ตทังควิเวก-สมุจเจทวิเวก-ปฏิบัติสัททวิเวก-นิสสรณวิเวก
- (๒) **วิกขัมภณวิเวก** ในการข่มนิวรรณ์ของภิกษุผู้เจริญปฐมฌาน ๑
- (๓) **ตทังควิเวก** ในการละทิ้งฐิติด้วยของคั้นๆ ของภิกษุผู้เจริญสมาธิอันมีส่วนในการทำลายกิเลส ๑
- (๔) **สมุจเจทวิเวก** ของภิกษุผู้เจริญโลกุตตรมรรคอันให้ถึงความสิ้นไป ๑
- (๕) **ปฏิบัติสัททวิเวก** ของภิกษุผู้เจริญโลกุตตรผลในขณะผล ๑
- (๖) **นิสสรณวิเวก** เป็นนิโรธ คือ นิพพาน ๑
- (๗) อุเบกขาสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕ เหล่านี้ ภิกษุเป็นผู้เกิดจันทะ น้อมใจไปด้วยศรัทธา และมีจิตตั้งมั่นด้วยดีในวิเวก ๕ นี้ และย่อมสัมปยุตต์ด้วย วิราคะ ๕ นิโรธ ๕ โวสัคคะ ๕ ที่เหลือด้วย
- (๘) ฉะนั้น ในทำนองเดียวกัน อุเบกขาสัมโพชฌงค์มีวิเวก ๕ จึงมีวิราคะ ๕ มีนิโรธ ๕ มีความสละ ๕ มีนินสัย ๑๒ เหล่านี้ด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม การเจริญอริยมรรคภาวนานั้น เพื่อให้เข้าถึงความตรัสรู้สัมโพชฌาณ ผู้ปฏิบัติธรรมควรพิจารณาถึงธรรมใดที่เป็นสัจจธรรม คือ คำสอนของพระศาสดา ที่เรียกว่า “หลักกำหนดธรรมวินัย ๗” เพื่อเป็นแนวเปรียบเทียบข้อปฏิบัติที่นำเสนอมาในบทความนี้ ได้แก่

- (๑) “เอกันตนิพพิทา” ความหน่ายสิ้นเชิง-ไม่หลงไหลเคลิบเคลิ้ม
- (๒) “วิราคะ” ความคลายกำหนด-ไม่ยึดติดรัดตัวเป็นอิสระ
- (๓) “นิโรธ” ความดับ-หมดกิเลสหมดทุกข์
- (๔) “อุปสมะ” ความสงบในสันติ
- (๕) “อภิญญา” ความรู้ยิ่ง-ความรู้ชัด
- (๖) “สัมโพชะ” ความตรัสรู้
- (๗) “นิพพาน” สภาวะที่กิเลสอาสวะสิ้นไป [วิมุตติ-วิสุทธิ-สันติ-อสังขตะ-วิวิภูฏ]

ดังนั้น ถ้าบุคคลถือปฏิบัติตามธรรมทั้ง ๗ ประการ ดังกล่าวนี้อย่างถูกต้องพ้นจากกิเลสทั้งหลายและปวงทุกข์ที่ประกอบด้วยพุทธบัญญัติ [อภิญญา] ที่เกิดจากความสงบทางจิตใจเป็นสมาธิ ที่ทำให้เกิดปัญญาตรัสรู้ธรรม คือ “สัมโพชะ” ที่จิตละสละกิเลสอาสวะแล้วไปสู่ “นิพพาน” นั่นเอง แต่เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ในกระบวนการคิดในวิปัสสนา ก็ให้พิจารณารายละเอียดข้อปฏิบัติตามที่บรรยายมาข้างต้น และน้อมนำไปสู่ตนถือปฏิบัติให้จริงจัง ที่เรียกว่า “การเจริญอริยมรรคภาวนา” ด้วยธรรมทั้งหลายใน “โพธิปักขิยธรรม ๓๗” ที่สัมปยุตต์ด้วยธรรมทั้งหลายที่เหลือ.

